

INTERBELLUM

De twee decennia tussen 1920 en 1940 worden gekenmerkt door een grote maatschappelijke ommekeer. De samenleving ondergaat een omwenteling; de ontwikkelingen op het vlak van de industrialisering gooien de traditionele werkwijzen overhoop en leiden tot een nieuwe manier van wonen. Het proletariaat krijgt stap voor stap toegang tot een betere levenskwaliteit, terwijl de burgerij zich stilaan verder van de stadscentra weg gaat vestigen, in groenere wijken aan de rand zoals, bijvoorbeeld, in Loverval. De architecten spannen zich in om aan de wensen van alle lagen van de maatschappij tegemoet te komen door nieuwe technieken toe te passen, zoals gewapend beton waarmee goedkoper kan worden gebouwd.

Tegen deze economische en sociale achtergrond komen twee architectuurstromingen tot ontwikkeling: de art deco en het modernisme.

Het modernisme vindt de architectuur helemaal opnieuw uit. Deze nieuwe, zeer sobere stijl met zijn zuivere lijnen en vormen betekent een complete breuk met het verleden. Deze architectuur is ontdaan van elke versiering en de aandacht gaat in hoofdzaak naar het functionele karakter van het gebouw en de toevoer van licht in het interieur.

De ietwat meer gematigde art deco drukt zich van zijn kant uit in een geometrische en gestileerde stijl, maar behoudt tegelijk het decoratieve karakter dat sinds de 18de eeuw hoogtij vierde in de architectuur. Daar waar de art nouveau versieringen als "zweepslagen" aanbracht, opteerde de art deco voor ruiten, zigzaglijnen, voor makkelijk in serie weer te geven vormen, terwijl het modernisme ornamenten volkomen schraptte.

In Charleroi bieden de grote boulevards, vooral die in het noorden van de stad aan de rand van de nieuwe woonwijken, op dat ogenblik nog ongerepte terreinen voor deze nieuwe kunststromingen.

Naast verscheidene interessante architecten zoals Léon Coton, Maurice Hosdain en tal van anderen, zullen drie grote namen hun stempel drukken op het stadsbeeld van dat tijdperk: Marcel Leborgne, Joseph André en Marcel Depelseinaire.

RONDLEIDINGEN

Het Huis van Toerisme van Het Land van Charleroi organiseert op vaste data geleide bezoeken voor individuele personen, die zich daarvoor moeten inschrijven.

Voor groepen kan op aanvraag een stadswandeling worden georganiseerd over een parcours langsheen de mooiste voorbeelden van de art deco en het modernisme, afhankelijk van de beschikbaarheid van de gespecialiseerde gidsen.

DIENST VOOR TOERISME VAN CHARLEROI

MAISON DU TOURISME
Place Charles II, 20 - 6000 Charleroi
Tel. : +32(0)71 86 14 14
maison.tourisme@charleroi.be
www.charleroitourisme.be

INFO TOURISME
Gare du Sud
6000 Charleroi
Tél. : +32(0)71 31 82 18

FOTO'S : Luc Denruyter, Jean-François Laurent, Gina Santin, Mireille Simon
REPRODUKTIE VERBODEN ZONDER DE TOELATING VAN DIENST VOOR TOERISME
CONCEPT : Office du Tourisme de Charleroi 2018

Verantwoordelijke uitgever : Christophe Ernotte, Directeur Général f. f. - Hôtel de Ville Place Charles II, 14-15 - 6000 Charleroi

CHARLEROI
ERFGOED

NL

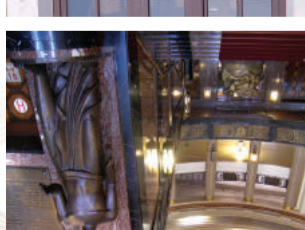
ART DECO
MODERNISME

AANBEVOLEN PARCOURS

verleden werd getéfd. detail en afwerking, dat uit het een nauwkeurig gevoel voor en getuigen tegelijkertijd van derne tijd met zich meebracht de vernieuwingen die de mo- tijdperk. Ze halen voordeel uit perfect geïntegreed in hun roi, van zeer persoonlijke aard, vooral de gebouwen in Charle- van Marcel Depelseinaire, en Daardoor zijn de bouwwerken voor de streek. nieuwe mengeling die typisch is het modernisme, in een harmo- op de grens van de art deco en van sommige van zijn tijdge- Zijn aanpak is rationeel, maar en vorm zal geven. zijn loopbaan zal beïnvloeden in datland gedurende de Eerste reerd als gevolg van zijn verblijf stijl uit Nederland zijn geïnspi- enigszins expressionistische invloed en dan weer door een door het modernisme zijn be- mentsgebouwen die nu eens zijn er ook de eerste apparte- danken hebben. dankzij hem centen die wij aan hem te herenhuzen met art deco-ac- Charleroi staan verscheidene men beplante boulevards van Langsheen de nieuwe met bo- traditie. moderne ten dienste van de Marcel Depelseinaire, stelt het tecten van Charleroi, met name Een van de beroemdste archi- (Ath, 1890 - Loverval, 1981)

Marcel Depelseinaire

Joseph André (Marbais, 1885 - Charleroi, 1969) Een architect die in zeer hoge mate zijn stempel heeft gedrukt op de skyline van het Charleroi van het interbellum, is zonder enige twiifel Joseph André. Hoewel hij dichtert bij de art-de-co-stroming staat dan bij het "rechtlijnige" modernisme, kan hem niettemin moeilijk een eigen stijl worden toegeschreven, want hij paste zich zeer gemak-kelijk aan de maatschappelijke positie, de verwachtingen en de nieuwe behoeften van zijn op- drachtgevers aan. Hij tekent een groot aantal meesterwerken volgens enorm uiteenlopende voorschriften. Zo verwezenlijkt hij enerzijds gezinswoningen in een volko- men modernistische sobere stijl, in zuivere en onopgesmuk- te vormen, en anderzijds ap- partementsgebouwen met zeer kunstig bewerkte voorgevels "in Haussmann-stijl", met veel kromme en golvende lijnen. Het hoogtepunt van zijn loop- baan is ongetwijfeld het stad- huis van Charleroi en zijn betref- die op de lijst van het werelderf- goed van de Unesco staan (Zie folder over het stadhuis). Wij kunnen zien dat alle verwe-zenlijkingen van Joseph André uniek en verschillend zijn, soms modernistisch, soms art deco, soms ergens tussen beide stro- mingen in.

Joseph André

Als symbolische figuur van het modernisme in Charleroi, ont- werpt Marcel Leborgne er een groot aantal gebouwen, villa's met geometrische volumes, ap- partementsgebouwen die doen denken aan grote passagiers- schepen.... Zijn creaties zijn ontdaan van alle versiersels, maar zijn toch sierlijk en praktisch. Het licht stroomt er binnen via zeer grote glas- ramen en enorme binnenruim- tes. De strenghed van de vaak wrijfelende voorgevels wordt doorbroken door een nieuw uit- zonderlijk meesterchap van de kromme lijnen. Als "vrische bouwmeester" heeft hij een verfijnde en elegante kijk op het modernisme. In navolging van de overpezi-ning van gemeenschappelijke huisvesting van de beroemde ar- chitect Le Corbusier, die beweert de "waa orde ontstaat, ontstaat welbehagen", probeert Marcel Leborgne tegemoet te komen aan de werkelijke feiten van de nieuwe samenleving en van haar behoeften. Hij begrijpt hoe belangrijk en nut- tig appartementsgebouwen zijn en bedenkt een "verticale stad" met ruime, lichte, goed inge- deelde en praktische woningen vol licht. Zijn meesterwerk, dat in 1995 beschermd werd, is het gebouw 'Pianos De Heug', aan de rand van de kaaien. Aangezien het sterk vervallen is, zal het in 2015-2016 worden gerestaureerd.

Marcel Leborgne

(Gilly, 1895 - Charleroi, 1978)

Vertrek, station van Charleroi-Zuid

1. pont Roi Baudouin – Reling

Ondanks de vele veranderingen in het stadsbeeld tijdens de afgelopen decennia, heeft een gedeelte van de decoratieve elementen van de brug over de Samber die zich voor het Zuidstation uitstrekt, deze wijzigingen overleefd. De bronzen versiering van de reling en van de verlichting, met geometrische motieven bestaande uit twee door elkaar lopende cirkels, is zeer representatief voor de art deco. Sommige delen van deze reling zijn helaas verweerd.

2. quai Arthur Rimbaud – Pianos De Heug, Marcel Leborgne, 1935

Een van de meesterwerken van de architect: zeer doordachte volumes, heel sierlijke lijnen, een alomtegenwoordige kromming aan de voorgevel en een verticaal elan dat wordt benadrukt door de zuil waarin zich het trappenhuis bevindt. De grote ramen laten een maximum aan licht binnenvallen. Dit prachtige gebouw was het voorwerp van een grondige restauratie in 2017.

3. rue de Dampremy, 74 – Marcel Depelseñaire, 1937

Dit appartementsgebouw is opgetrokken op de hoek van twee straten en heeft brede, golvende gevels. Door het verticale volle gedeelte dat de hoek doet uitkomen ten opzichte van de rest en door het vrijwel exclusieve gebruik van rode baksteen, doet het hele gebouw denken aan de expressionistische architectuur die bij de architect zo geliefd was.

4. boulevard Audent, 11 – Joseph André, 1922

De gevel van dit appartementsgebouw verbindt een golvende beweging op de voorgevel met een versiering die kunstig is aangebracht onder de vensters. Wij zien er rijkelijke, op planten geïnspireerde ornamenten die nog verwijzen naar de traditie van de 19de eeuw, maar waartegen geometrische decoratieve elementen in het siersmeedwerk die veel meer naar de tijdsgeest waren een tegenwicht vormen. Dit gebouw past duidelijk in een overgangperiode tussen de twee tijdperken.

5. place Charles II, hôtel de ville – Jules César et Joseph André, 1936 (zie folder "Erfgoed: het stadhuis van Charleroi")

6. boulevard Jacques Bertrand, 51 – Moderne woning, Alfred Machelidon
Dit appartementgebouw is opgebouwd rond een centrale as, met aan weerszijden een dubbele kromming die wordt gecreëerd door de lijn van de balkons en die van de vensters. Deze symmetrische structuur verleent het geheel een zeer evenwichtig, zeer eenvoudig uitzicht. Het is helemaal naar de tijdsgeest: modernistisch en functioneel.

7. angle boulevard Solvay et rue Fagnart – Maison Bertinchamps, Jules Laurent en Marcel Depelseñaire, 1926, beschermd in 1999

Hoekhuis waarin wij de Nederlandse invloed terugvinden die in een grote meerderheid van de bouwwerken van Marcel Depelseñaire aanwezig is. Dit gebouw valt op door de zorg die werd besteed aan de bewerking van de steen, aan de glasramen en aan de bewerking van de bakstenen gevel, vooral ter hoogte van de hoek. Wij merken de kleine vensters op. In die periode had de bevolking immers nood aan een gevoel van veiligheid, van bescherming binnen een cocon. Die kleine ramen, waarachter luxueuze kamers schuilgaan, vormen een van de antwoorden die de architectuur op die nood aan intimiteit bood. Wij zien ook de kleurrijke geometrische glasramen in art deco-stijl die een tegenwicht zijn voor de soberheid van de gevel.

8. avenue Jules Henin, 2 – Jean Marchel, 1934

De wijze waarop de hoek is bewerkt met twee bakstenen zuilen rondom een driehoekige erker, is bijzonder geslaagd. De oorspronkelijke erker is verdwenen en werd vervangen. De algemene aanblik van dit gebouw, de grote bakstenen oppervlakken en de indrukwekkende volumes doen denken aan de Nederlandse architectuur.

9. rue Isaac, 6 – Maison Rémy, Gaston Halloy, 1933

Een juweeltje van de art deco dat in de jaren 1990 werd gerenoveerd. Wij merken het streven naar een maximale benutting van het daglicht,

LE BOULEVARD DEWANDRE

De boulevard Dewandre werd uitgestippeld op de terreinen die na de afbraak van de vestingwerken in 1870 braak lagen. Deze straat moet nog tot de jaren 1920 wachten om de favoriete werkplek te worden van de architecten van het Interbellum. Gedurende die periode zal de boulevard omzoomd worden door talloze gebouwen in modernistische en art deco-stijl van de hand van Marcel Leborgne, Léon Coton, Maurice Hosdain, Joseph André...

Tussen al die woningen bemerken wij onder meer een zeer mooi bas-reliëf bij het nummer 17, ontworpen door Joseph André, de originele balkons van nummer 9 van de hand van Mazurelle, de bewerking van de steen op het dak van nummer 18 en tal van andere voorbeelden.

met op de eerste verdieping een glaspartij die over de hele voorgevel doorloopt en die zich plooit naar de beweging van de erkerramen. Wij vinden de art deco terug in het motief van het siersmeedwerk en in de gestileerde bloemmotieven die de gevel versieren. Het geheel roept de stijl van de "Weense secessie" op, die aan het begin van de eeuw reeds de geometrisatie van de versieringen aanpreef.

10. boulevard Dewandre, 22 – Joseph André, 1935

Dit appartementsgebouw vermengt zeer scherpe hoeken met erg opvallende krommingen. Er is weinig versiering en het geheel biedt een aanblik met een geometrische uitstraling.

11. boulevard Dewandre, 8 – Maurice Hosdain

Dit prachtige herenhuis koppelt sierlijkheid aan functionaliteit. Een groot vooruitstekend lintvormig venster vrolijkt de gevel op met een sierlijke kromming. Dit zowel geometrische als asymmetrische gebouw is kenmerkend voor zijn tijd. Wij vinden dezelfde aanblik terug aan de achtergevel in de rue Léon Bernus, maar in een eenvoudiger indeling.

12. boulevard Dewandre 3 – Maison Mattot, Marcel Leborgne, 1937

Een huis dat past binnen de rationele modernistische stroming. Een woonplek die werd bedacht om praktisch, functioneel en lichtig te zijn, met grote openingen voor een maximale lichtinval. De glasramen zijn zo fundamenteel dat het wel lijkt alsof zij op zichzelf de volledige gevel uitmaken. Wij vinden er ook het gebruik in terug van de volumes en krommingen die zo geliefd waren bij Marcel Leborgne.

13. boulevard Dewandre, 1 – Marcel Leborgne, 1939

Aangezien licht centraal stond in de ideeën van de modernistische architecten, zien wij in dit appartementsgebouw grote heldere glasramen die de kromming aan de hoek van het gebouw volgen. Dit is een perfect voorbeeld van functioneel modernisme. Geen nutteloze versiersels, een rationeel gebruik van de ruimte en een efficiënte benutting van het licht. De balustrade doet denken aan de reling van passagiersschepen, een invloed die bij modernistische architecten, en zeker bij Marcel Leborgne, regelmatig terugkomt.

14. boulevard Mayence, 41 – Marcel Depelseñaire, 1935

Een zeer mooi voorbeeld van de overgang tussen art deco en modernisme. De witte voorgevel van dit huis is asymmetrisch met een gestileerde en geometrische versiering. De twee bovenverdiepingen bestaan uit een afgeronde uitsprong (een soort van half erkerraam) die op een gegolfd draagsteen rust en die uitloopt in een balkon.

15. rue Général Michel angle boulevard Mayence – Résidence Plein Air, Marcel Depelseñaire, 1936

Dit Hollands uitzijnde appartementsgebouw heeft op de hoek van de twee straten een centrale zuil, waarop aan weerszijden de balkons van de appartementen aansluiten. Het geheel is zeer geometrisch, gaande van de vorm van de gevel tot de decoratieve details zoals de glasramen.

16. boulevard Audent, 45 – Joseph André, 1929

De gevel van dit geometrische art deco-huis, met vooruitstekende rechthoeken, symmetrische openingen en een plat dak, combineert op een slimme manier de verschillende materialen: steen, baksteen en bepleistering.

17. boulevard Audent, 32

Deze gevel valt vooral op door het gebruik van bakstenen in artisaanaal aardewerk die dennennappels voorstellen. Deze bakstenen zijn van de hand van de internationaal vermaarde ambachtsman en meester-pottenbakker Roger Guérin, die afkomstig was uit Jumet (1896-1954). Elke baksteen stelt vier dennennappels voor, omringd door gebladerte.

18. boulevard Audent, 42 – Maison Dermine, Jules Laurent en Marcel Depelseñaire, 1921, beschermd in 1994

Hier hebben wij een zeer opmerkelijk gebouw dat met succes een zeer verzorgde versiering in art deco-stijl combineert met een meer modernistische algemene lijn zonder versiersels. De details zijn, zoals in het verleden, zorgvuldig gekozen uit het plantenregister, maar worden naar de geest van het tijdperk bewerkt. Wij merken de asymmetrische gevel op, alsook de bewerking van de steen in de draagsteen van de loggia die een uil met uitgespreide vleugels voorstelt. Wij ontdekken er ook een nieuwsgierig draakje dat zich vastgrijpt aan de raamstijl en binnenkijkt door het venster van de bovenverdieping.

19. rue de Montigny, 29 – Maison Van Bastelaer, Marcel Leborgne, 1932

Hoewel hij bekend staat voor zijn gedurfd versieringsloze gebouwen, tekent Marcel Leborgne hier, op verzoek van de eigenaar, een jeugdig bouwwerk. Het doet denken aan de klassieke herenhuisen, maar de gestileerde motieven in smeedijzer, de bewerking van de steen en het erkerraam verlenen het geheel een meer moderne inspiratie. Wij staan voor een zorgvuldig, maar heel eenvoudig versierde gevel.

20. quai de la gare du Sud – Hôtel des chemins de fer, Paul Nouille, 1933

In dit gebouw ervaren wij de invloed van een boegbeeld van het modernisme op internationaal vlak en een vurig verdediger van het functionalisme, met name Henry Van de Velde, die de supervisie had over de vormgeving van de stations en de treinen voor de Belgische spoorwegen. Voor Charleroi ontwierp Paul Nouille een gebouw dat met het onbewuste in ons speelt: de vele ramen die een glazen lint vormen en de horizontale lijnen van het geheel roepen onvermijdelijk het beeld op van treinen en snelheid.

